

Slavernij in Azië: een excuus waard?

vwo bovenbouw - docentenhandleiding & lesplan

Leerdoelen:

Aan het einde van deze les:

- ...kunnen leerlingen vormen van slavernij in Azië noemen en uitleggen of, en zo ja hoe, die verschillen van slavernij in het Atlantisch gebied;
- ...kunnen leerlingen uitspraken doen over representativiteit en betrouwbaarheid van bronnen over slavernij in Azië;
- ...kunnen leerlingen een beargumenteerd oordeel geven over de vraag of excuses over de slavernij (in Azië) door de Nederlandse overheid op zijn plaats zijn.

Voorkennis (onderbouw):

Tijdvak 6: *kenmerkend aspect* wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie;

Tijdvak 7: *kenmerkend aspect* uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme;

Lesstof:

Verdiepen van de kenmerkende aspecten zoals genoemd in de voorkennis.

Verder oefenen leerlingen met de volgende exameneis (domein A):

‘De kandidaat kan bij het geven van oordelen over het verleden rekening houden met:

- (het onderscheid tussen feiten en meningen;)
- tijd- en plaatsgebondenheid van interpretaties en oordelen afkomstig van personen uit het verleden en afkomstig van hedendaagse personen, onder wie hij zelf;
- de rol van waardepatronen in heden en verleden;
- het ondersteunen van uitspraken met behulp van argumenten.’

Deze eis is uitgewerkt in de syllabus voor het CE 2021 onder 3.2 en 3.3.¹

Lesplan:

Introductie (10 minuten)

De docent laat de klas een filmpje² zien / een nieuwsbericht³ lezen waarin de burgemeester van Rotterdam, Ahmed Aboutaleb, zegt dat de Nederlandse regering haar excuses moet aanbieden voor haar

¹ file:///C:/Users/Paula/Downloads/geschiedenis_vwo_2021_versie_2.pdf (geraadpleegd 11 oktober 2019) blz. 12.

² <https://www.youtube.com/watch?v=ICbibtVtCDs> (geraadpleegd 10 oktober 2019).

³ <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/07/02/aboutaleb-kabinet-moet-excuses-maken-voor-slavernij-a1608592> (geraadpleegd 10 oktober 2019).

rol in de slavernij. De docent vraagt leerlingen naar hun (beargumenteerde) mening en vertelt dat de klas in groepjes aan de slag gaat met deze kwestie. Aan het einde wordt hun mening opnieuw gevraagd.

Zelfstandig bronnenonderzoek door leerlingen (25 minuten) - verwerking - zie leerlingenbladen

De docent verdeelt de klas in groepjes van vier. Elk groepje kiest één woordvoerder die de conclusies aan het einde met de klas deelt; één notulist die de juiste antwoorden noteert; en twee onderzoekers die informatie uit het boek en/of op internet mogen zoeken (via de smartphone).

De leerlingen krijgen de volgende vragen en een antwoordenblad en schema om in te vullen.

Vraag 1

Gebruik bron 1 t/m 5 om:

- een conclusie te trekken over de omvang van de slavernij in Azië in vergelijking met de slavernij in het Atlantisch gebied;
- een conclusie te trekken over de aard van de slavernij in Azië (welk werk deden slaven?) in vergelijking met de slavernij in het Atlantisch gebied.

Antwoord:

- *In bron 1 is te zien dat tot 1750 meer slaven in Nederlandse gebieden in Azië wonen dan in het Atlantisch gebied (75.500 tegenover 64.000). Vanaf 1775 is de slavenbevolking in het Atlantisch gebied groter dan in Azië (100.000 tegenover 79.500) (1 punt)*
- *In bronnen 2 t/m 5 zie je slaven het volgende werk doen: zware spullen sjouwen; parasols dragen; Europeanen koelte toewuiven; eten serveren; spelen met (Europese) kinderen. Slaven werkten in het Atlantisch gebied voornamelijk op plantages. In Azië werkten slaven als personeel in het huishouden, maar deden ze ook zwaar fysiek werk. (2 punten)*

Vraag 2

Gebruik bronnen 6 t/m 9 en leg uit welke rol de Nederlandse overheid en de VOC speelden bij de slavernij in Azië.

Antwoord:

De VOC faciliteerde slavernij in Azië, bijvoorbeeld door de handel in slaven vast te leggen in officiële documenten (bron 9) en slaven te huwen (bron 7). Ook liet de compagnie slaven en andere dwangarbeiders voor zich werken (bron 8). Individuele werknemers van de VOC en ambtenaren probeerden soms geld te verdienen aan slavenhandel, maar dit mocht niet. De rechter nam maatregelen tegen illegale handel in slaven (bron 6). (4 punten)

Vraag 3

Zet bronnen 1 t/m 9 in het schema in bijlage 1. Kies per bron in hoeverre:

- ... de bron betrouwbaar is;
- ... je argumenten uit de bron kunt halen voor of tegen excuses over slavernij door de Nederlandse regering.

Antwoord: kijk in hoeverre de leerlingen de betrouwbaarheid van de bronnen juist hebben beoordeeld. (3 punten)

Handvaten: in principe zijn alle bronnen betrouwbaar. Bronnen die als minder betrouwbaar kunnen worden gezien zijn:

- bron 1, want deels gebaseerd op berekeningen en dus (weliswaar goed beredeneerde, maar toch) aannames.
- bronnen 2 t/m 5 zijn beeldbronnen en kunnen een te rooskleurig beeld geven in verband met sociale wenselijkheid.
- bron 7 is een egodocument (reisverslag) en is daarom niet per se representatief (en daarmee minder betrouwbaar).
- bronnen 6, 8 en 9 zijn officiële documenten uit de tijd zelf en daarmee betrouwbaar.

Bronnen 1-3, 7-9 bevatten argumenten voor excuses: er waren veel slaven in Azië / ze moesten zwaar werk doen / de VOC, die nauw samenwerkte met de Nederlandse regering, bezat zelf slaven en faciliteerde slavernij in Azië.

Bronnen 4-5 bevatten argumenten tegen excuses, want ze laten zien dat slaven niet altijd zwaar werk deden, bron 6 laat zien dat er wetten waren tegen illegale handel in slaven in Azië.

Informatie uitwisselen, reflectie en terugkoppeling leerdoelen (15 minuten)

Vraag 4

De docent laat elk groepje zijn conclusies met de klas delen. Elk groepje legt zijn standpunt uit en geeft aan of het is veranderd. (5 punten)

Suggestie: mocht er onverhoopt wat weinig tijd overblijven voor vraag 4, dan kan de docent ervoor kiezen om de presentaties mee te geven als huiswerkopdracht die de volgende les kan worden besproken om de voorkennis op te halen.

Voorbeeldantwoorden:

Wij vinden excuses wel nodig, want er was veel slavernij in Azië. Slaven moesten zwaar werk doen. Er zijn voldoende betrouwbare bronnen waaruit blijkt dat de VOC en de koloniale overheid zelf ook slaven gebruikten en slavernij mogelijk maakten, ook al mocht niet alles. Mensen mogen geen andere mensen bezitten. Dat was niet juist, ook al was slavernij vroeger zichtbaarder of gewoner dan nu. Ons standpunt is wel/niet veranderd, want.... (eigen uitleg)

Of:

Wij vinden excuses niet nodig, want niet alle slaven in Azië deden zwaar werk of werden slecht behandeld. Er zijn weliswaar voldoende bronnen die laten zien dat de VOC en koloniale overheid

betrokken waren bij slavernij, maar slavernij was toen normaler en zichtbaarder dan nu. Het is bovendien onzin om excuses aan te bieden voor iets dat honderden jaren geleden gebeurde. Ons standpunt is wel/niet veranderd, want... (eigen uitleg).

(5 punten)

Beoordeling

Het is mogelijk om een cijfer toe te kennen aan de opdrachten op de leerlingenbladen. In totaal zijn 15 punten te verdienen voor de opdrachten. De normering is het totaal aantal punten gedeeld door 1,5.

[Kader] Meer informatie?

Deze opdracht is gebaseerd op lesmateriaal van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en is bedoeld om leerlingen zelfstandig te laten werken. Het is online te downloaden en gratis te gebruiken. In het materiaal voor leerlingen staan ook uitgebreide literatuursuggesties:

<https://iisg.amsterdam/nl/blog/educatie/slavernij>

Literatuur

Matthias van Rossum, *Kleurrijke Tragiek. De geschiedenis van slavernij in Azië onder de VOC* (De Zeven Provinciën Reeks, Uitgeverij Verloren: Hilversum 2015).

Reggie Baay, *Daar werd wat gruwelijks verricht. Slavernij in Nederlands-Indië* (Athenaeum: Amsterdam 2015).

Websites over slavernij (met primaire bronnen)

<http://stilverleden.nl/>

www.slavernijenij.nl

<http://www.ketikotiamsterdam.nl/>

<http://www.slavevoyages.org> (Engels)

Het IISG maakte ook lesmateriaal over gedwongen arbeid in Nederlands-Indië na de afschaffing van de slavernij: <https://iisg.amsterdam/en/blog/education/dwargarbeid-in-nederlands-indie>